

PÄIVI RINTALAN MUISTOJA CASTRENIANUMISTA

OMA POLVEILEVA URANI

O piskelin suomen kieltä pääaineenani Helsingin yliopistossa 1950-luvun alkupuolella. Tulin opiskelemaan vastavalmistuneena ylioppilaana syksyllä 1952 ja suoritin filosofian kandidaatin tutkinnon keväällä 1957. Toukokuussa 1956 olin pro gradu -kirjoituskokeessa, ja kesäkuussa 1956 menin naimisiin pastori Esko Rintalan kanssa. Kohta kirjoituskokeen jälkeen ohjaajani professori Lauri Hakulinen, joka oli myös Sanakirjasäätiön johtaja, pyysi minua töihin Sanakirjasäätiöön. Työskentelin leksikografiharjoittelijana seuraavan lukuvuoden (1.9.1956–31.8.1957), 4-tuntisia työpäiviä tehden. Työn ohessa luin suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laudaturtentit. Viihdyin Sanakirjasäätiössä ja olisin mielelläni jatkanut siellä. Mieheni työpaikka siirrettiin kuitenkin Helsingistä Jyväskylään, ja niin elo-syyskuun vaihteessa 1957 muutimme Jyväskylään.

Jyväskylään muutettaessa luulin jättäväni lopulliset hyvästit akateemiselle maailmalle ja olin siitä haikea. Jyväskylän kasvatustieteelliseen korkeakouluun perustettiin kuitenkin humanistinen tiedekunta 1958. Minua pyydettiin hoitamaan uuden tiedekunnan vastaperustettua suomen kielen lehtorin virkaa heti syksystä 1958, ja muutaman vuoden kuluttua sain virkaan nimityksen. Jyväskylässä perheemme myös kasvoi kahdella tyttärellä. Toivoin ja odotin kuitenkin mahdollisuutta palata pääkaupunkiseudulle, ja sellainen tarjou-

tuikin 60-luvun alkupuolella. Tiedustelin työmahdollisuuksia professori Hakuliselta ja pääsin hoitamaan suomen kielen assistentin tointa. Aloitin syyskuussa 1962. Toimikauteni jäi kuitenkin lyhyeksi, sillä sain vuosiksi 1964 ja 1965 nuoren tieteenharjoittajan apurahan ja keskityin oman lisensiaatintyöni valmisteluun. Silloinkin työskentelin Castrenianumissa, sillä keräsin tutkimusaineistoni pääasiassa Sanakirjasäätiön, Tutkimuslaitos Suomen Suvun ja Karjalan kielen sanakirjan arkistoista.

Onneksi aineisto tuli kerätyksi, sillä taas oli edessä muutto. Emme olisi halunneet muuttaa, mutta kutsu tuli niin korkealta kirkolliselta taholta, että sitä oli vaikeata vastustaa: arkkipiispa Simojoki halusi mieheni sihteerikseen Turkuun. Joulukuussa 1965 muutimme. Nyt lähtö ei tuntunut ollenkaan niin haikealta kuin edellisellä kerralla. Turku oli yliopistokaupunki ja tiesin, että siellä olisi täysin mahdollista kirjoittaa lisensiaatintyötä. Ansiotyötäkin löytyi nopeammin kuin olisin osannut arvata: syksystä 1966 pääsin hoitamaan suomen kielen lehtorin virkaa Turun yliopistoon, ja syksystä 1967 sain virkaan nimityksen. Hoidin ajoittain myös apulaisprofessorin virkaa, ja 1981 minut nimitettiin suomen kielen apulaisprofessoriksi. Ajoittain hoidin professorinvirkaakin, ja vuoden 1997 lopussa jäin eläkkeelle. Olen viihtynyt Turussa niin hyvin, että aion viettää täällä loputkin eläkevuoteni.

Helsingin yliopisto on pysynyt »omana» yliopistonani siinä mielessä, että olen

suorittanut siellä myös jatko-opintoni. Turkuun muutettuani tuntui tärkeältä säilyttää yhteydet Castrenianumiin ja sinne jääneisiin työtovereihini. Sovin Terho Itkosen kanssa, että hän toimisi lisensiaattityöni ohjaajana Lauri Hakulisen jäätyä eläkkeelle. Kävin Turusta käsin lisensiaattiseminaareissa Helsingissä ja osallistuin erilaisiin Castrenianumissa järjestettyihin tapahtumiin. Myös esimerkiksi Kotikie- len Seuran jäsenenä olen pysytellyt ja osallistunut silloin tällöin kokouksiinkin. Lisensiaattityöni »Suomen *läntä*-loppuiset adjektiivit» tarkastettiin Castrenianumissa lokakuussa 1971. Sain siitä niin myönteistä palautetta, että rohkenin esittää sen jokseenkin sellaisenaan tohtorinväitöskirjaksi. Se tarkastettiin vuotta myöhemmin, 1.11.1972. Vastaväittäjänä oli Terho ja kustoksena Pertti Virtaranta. Ylimääräisenä opponenttina esiintyi opettajani Lauri Hakulinen. Hän huomautti siitä, että olin vieläkin yhdessä kohden lukenut Gananderin sanakirjaa väärin.

CASTRENIANUMISSA

Tulin leksikografiharjoittelijaksi Sanakirjasäätiöön silloin, kun Castrenianum oli juuri syntymässä. Vielä pro gradu -työni aineiston olin kerännyt niissä ahtaissa tiloissa, joissa Sanakirjasäätiö ja Tutkimuslaitos Suomen Suku toimivat Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran talossa Hallituskadulla. Uudet tilat tuntuivat ylällisen avarilta ja ilmailta. Opiskelijankin näkökulmasta oli hienoa, että suomen ja sen sukukielten yliopistolliset oppiaineet, niiden laitoskirjastot ja alan keskeiset tutkimuslaitokset ja -arkistot nyt kaikki toimivat viereisessä yliopiston katon alla. Useimmat suomenopiskelijat tarvitsivat tuohon aikaan opinnäytetöissään suomen murteiden ja vanhan kirjasuomen sanakokoelmia. Luentojen välit ja muut loppuhetket oli nyt mahdollista käyttää

hyödyllisesti. Myöhemmin, assistenttina ja tutkijanalkuna, arvostin erityisesti sitä, että muut tutkijat oli yhteisissä tiloissa helppo tavoittaa.

Sanakirjasäätiön palvelukseen kiinnitettiin 50-luvulla opintojensa loppuvaiheessa olevia opiskelijoita ja nuoria maistereita, joista oli tarkoitus kouluttaa kansankielen sanakirjalle leksikografeja. Samanaikaisesti kanssani työt aloitti vastavalmistunut maisteri Kaisu Kuusinen (myöh. Vainonen). Meidän tullessamme töihin muuttokuormat oli jo tuotu ja huonekalut ja muut isot esineet saatu paikoilleen. Sanalippaiden hyllyihin asetelussa riitti töitä meillekin, niitä tuntui olevan loputtomasti. Muistan myös, että me nuorimmat työntekijät kuljetimme ylimääräistä tavaraa yliopiston varastoon. Mitä veimme ja minne, sitä en enää osaisi kertoa. Ehkä ajoimme ensin hissillä, mutta joka tapauksessa kuljimme hyvin kapeita ja pimeitä portaita. Muistan ajatelleeni, että niitä tavaroita ei ehkä kukaan enää sitten löydä, kun Kaisu ja minä emme ole niistä kertomassa.

Sanakirjasäätiön käytössä oli kolme suurta salia ja joukko pienempiä huoneita. Käytävän päässä Senaatintorin puolella oli nimisali, jossa säilytettiin nimikokoelmia. Niitä hallinnoi tuohon aikaan Sanakirjasäätiön paikannimijaosto (nimenä vuodesta 1959 Sanakirjasäätiön nimistöjaos). Nimiarkiston hoitajana toimi vuoteen 1958 maisteri Lyyli Rapola ja hänen jälkeensä dosentti, sittemmin professori Viljo Nissilä. Nimiarkistossa oli alkuvaiheessa arkistonhoitajan lisäksi vain yksi vakinainen työntekijä, 60-luvulla heitä oli jo useita. Nimisalin merkittävin kaluste oli valtava U:n muotoinen tammipöytä, jonka ääressä opiskelijat ja tutkijat istuivat. Pöytä oli tietävästi tuotu lääketieteellisestä tiedekunnasta ja oli aikaisemmin palvellut tämän tiedekunnan kokouksissa. Nimisalin pöydän ääressä pidettiin seminaarit ja lisensiaattiseminaarit.

Humanistisen alan tutkintoja uudistettiin 1950-luvun puolivälissä, jolloin uusina tutkintoina tulivat käyttöön humanististen tieteiden kandidaatin tutkinto ja filosofian lisensiaatin tutkinto. Minä en joutunut suorittamaan HuK:n tutkintoa, mutta muutamaa vuotta nuoremmat jo joutuivat. Ensimmäinen suomen kielessä tarkastettu lisensiaatintyö oli Terho Itkosen »Suomen kielen suksisanasto», joka tarkastettiin ja ilmestyi myös painoasussa 1957. Seuraava lisensiaatti oli kai Heikki Leskinen. Hänen lisensiaatintyönsä tarkastusta seuraamaan saavuin Jyväskylästä keväällä 1959. Parhaiten mieleeni ovat tietysti jääneet ne lisensiaattiseminaarit, joissa itselläni oli jokin rooli. Toimin Tuomo Tuomen opponentina syksyllä 1965, ja oma työni tarkastettiin syksyllä 1971.

Istumajärjestys nimisalin pöydän ääressä oli lisensiaatintyön tarkastuksissa muistini mukaan pysyvä. Respondentti joutui istumaan »polttopisteessä» U:n sakaroiden välissä. Yleisö istui U:n ulkoreunoilla (ja erillisillä tuoleilla, jos yleisömenestys oli erityisen suuri). Opponentin paikka oli käytävänpuoleisen sakaran päässä. Vastakkaisella puolella istuivat professorit, joita joskus oli paikalla useita. Tuomo Tuomen murremaantieteellinen tutkimus Etelä-Pohjanmaan Järvisseudun sanastosta oli vetänyt paikalle paljon väkeä, sekä professoreja että muuta yleisöä. Minä olin yrittänyt valmistautua opponointiin niin huolellisesti kuin aika vain salli. Olin merkinnyt huomioni ja kysymykseni sanalipuille ja järjestänyt liput esittämisen kannalta tarkoituksenmukaisesti. Kävin pinoani läpi, ja Tuomo vastaili rauhallisesti. Tätä oli jatkunut jonkin aikaa, kun U:n vastakkaisella puolella Kustaa Vilkuna esitti naapurilleen Lauri Hakuliselle niin äänekkään kuiskauksen, etten voinut olla sitä kuulematta. »Tämähän kuulostaa aivan järkevältä», hän kuiskasi jokaista sanaa painottaen. Mitähän hän oli odottanut?

Oman lisensiaatintyöni asiallisena opponenttina toimi Tapani Lehtinen. Tilaisuus oli paljon leppoisampi kuin olin uskaltanut toivoa. Seminaari-istunnon jälkeen tarjosin osanottajille kahvit, kuten siihen aikaan oli tapana. Kahvitilaisuudessa pidettiin puheita, ja niistä minulle selvisi, että työtäni pidettiin hyvänä ja että voisin esittää sen jokseenkin sellaisenaan väitöskirjaksi. Olinpa helpottunut.

Olen viipynyt pitkään nimisalissa, koska sen pöytään liittyy paljon muistoja. Nimisalin vieressä, Senaatintorin ja Fabianinkadun kulmassa, oli kulmasali. Seiniä peittivät sanalipasrivistöt, ja keskellä salia säilytettiin synonyymikortistoa. Kulmasali oli leksikografiharjoittelijoiden työpaikka. Työpöytäme olivat Senaatintorin puoleisella seinustalla. Kaisu Kuusinen istui nimisalin seinästä lukien ensimmäisenä, hänen takanaan istuin minä. En ole asiasta varma mutta muistelen, että vuoden 1957 alusta tulivat töihin Jaakko Sivula ja Sakari Viho- nen tai ainakin jompikumpi heistä. Heidän pöytänsä olivat minun takanani. Tehtävät ja ohjeet saimme muistaakseni suoraan Sanakirjasäätiön johtajalta Lauri Hakuliselta. Ainakin Kaisulla ja minulla oli päätyönä hakusanoittaa Sanakirjasäätiön vapaehtoisten vastaajien lähettämiä sanatieitoja. Ne olivat osaksi vastauksia Sanastaja-lehden kyselyihin, osaksi erilaisten ihmisten oma-aloitteisesti lähettämiä tietoja. Hakusanoitimme mm. O. A. F. Lönnbohmin 1900-luvun alusta peräisin olevan suuren kokoelman. Tehtävämme oli paitsi merkitä hakusana myös katsoa, sisältääkö sanalippu useampia kiinnostavia sanoja, ja tehdä tarvittavat kopiot. Lopuksi teimme tiedoista merkinnät synonyymikortistoon.

Kulmasalista pääsi kellosaliin, jonka ikkunat olivat Fabianinkadulle päin. Nimi johtui seinäkellosta. Kellosalinkin seiniä kiersivät sanalipasrivistöt. Keskilattialla oli muistaakseni kolme pitkää pöytää, joiden

▷

ääressä istui tutkijoita ja opiskelijoita. Opiskelijoita oli yleensä paljon, sillä 50- ja 60-luvulla useimmat suomen kielen pro gradu-töiden aiheet edellyttivät Sanakirjasäätiön kokoelmien käyttöä. Töissä tutkittiin kansankielen sanastoa, yleensä sanasemantti-
sesta tai onomasiologisesta näkökulmasta. Kellosalissa työskentelivät myös ne Sanakirjasäätiön työntekijät, joiden tehtävät liittyivät arkistointiin ja arkistonhoitoon. Sekä opiskelijoita että työntekijöitä opasti arkistoassistentti maisteri Saara Antila. Hänen työpöytänsä sijaitsi ikkunan alla toimistonpuoleisessa nurkassa.

Oikeastaan koko Sanakirjasäätiön sydän oli pieni toimistohuone, johon pääsi sekä kellosalista että käytävästä. Siellä työskenteli amanuenssi Kirsti Manninen, joka oli tullut töihin Sanakirjasäätiöön jo 1945, vaikka näyttikin opiskelijatyöltä. Hän tiesi ja muisti kaiken Sanakirjasäätiöön liittyvän ja hoiti mitä moninaisimpia asioita: puhelinta, postia, laajaa kirjeenvaihtoa, vieraita, vierailijoita ja kaikenlaisia kävijöitä. Koskaan hän ei hermostunut, ja aina hän jaksoi hymyillä. Oli hauskaa alkaa ja lopettaa työpäivä poikkeamalla Kirstin toimistoon.

Toimiston takana oli pieni kahvihuone, jossa me säätiön nuorempi henkilökunta keskipäivällä joimme kahvia ja söimme eväitämme. Seura oli niin hauskaa, että lyöttäydyin mukaan kahviseuraaeseen myös Jyväskylästä palattuani, vaikka en enää ollutkaan säätiössä töissä. Käytävän toisella puolella kellosalia vastapäätä oli työhuoneita. Muistaakseni niissä Castrenianumin alkuaikoina työskentelivät ainakin Sanakirjasäätiön vanhemmat leksikografit Ruben Nirvi ja Veikko Ruoppila.

Castrenianumin käytävä on pitkä, sen varrelle on aina mahtunut monenlaisia. Sanakirjasäätiön kahvihuoneen vieressä oli nimiarkiston arkistonhoitajan huone. Seuraavina taisivatkin jo olla Tutkimuslaitos

Suomen Suvun tilat, joihin kuului johtajan huone ja kaksi kirjasto- ja arkistosalia. Siellä laadittiin Suomen kielen etymologista sanakirjaa ja tehtiin valmisteluja Vanhan kirjasuomen sanakirjaa varten. Suomen kielen opiskelijat vierailivat Suomen Suvussa erityisesti siksi, että siellä säilytettiin vanhan kirjasuomen poimintokokoelmaa. Sitten seurasi rivi professorien työhuoneita. Minulle tuli assistenttiaikanani tutuksi professori Lauri Postin huone: koska minulla ei ollut omaa huonetta, sain työskennellä Postin huoneessa, kun hän itse ei ollut paikalla. Kun hän oli paikalla, istuin Sanakirjasäätiön kellosalissa. Kaukana käytävän toisessa päässä olivat seminaarikirjasto, unkarilainen laitos, virolainen laitos ja Karjalan kielen sanakirjan tilat.

Castrenianumiin kulkua valvoi pöytänsä takana ujo, arka ja äärimmäisen kiltti neiti Impi Kaunisto. En muista varmasti, oliko hän paikalla jo Castrenianumin alkuvaiheissa, mutta 60-luvun alussa hän ainakin oli. Mieleeni on jäänyt tapaus, jossa jouduin häntä vähän korjaamaan, sillä se tuntui minusta hyvin hankalalta. Kerran töihin tullessani Impi Kaunisto arasti ja anteeksi pyydellen esitti minulle henkilökohtaisen kysymyksen. Hän halusi tietää, oliko »neiti Rintala pastori Rintalan tytär». Minun ei auttanut muu kuin kertoa, etten ollut enää neiti enkä ollut pastori Rintalan tytär vaan vaimo. Emme varmaankaan tarcoittaneet samaa pastori Rintalaa.

MITEN SUHTAUTUA NAISIIN?

50- ja 60-luku olivat vielä yleisen teitittelyn aikaa. 50-luvulla jopa saman aineen opiskelijat teitittelivät toisiaan aluksi, kun eivät olleet vielä tutustuneet. Kun käytiin samoilla luennoilla ja muuten toistuvasti tavattiin, siirryttiin vähitellen sinutteluun, ilman että olisi tehty muodollisia sinunkaappoja. Opiskelijayhdistys Siulassa muistaakseni

sovittiin, että kaikki siulalaiset ovat sinuja keskenään. Sinuttelukäytäntö vallitsi kai myös muissa opiskelijajärjestöissä ja osakunnissa. Opettaja tietysti teitittelimme, ja he teitittelivät meitä. Olimme »neiti Kauhainen», »neiti Lehtola», »herra Honko» jne. Useimpia yliopisto-opettajiani olen teititellyt läpi elämän, he samoin minua. Poikkeuksia ovat vain Eeva Niinivaara ja Eeva Lindén.

Sanakirjasäätiössä me nuoret työntekijät sinuttelimme toisiamme, eikä siihen muistaakseni tarvittu mitään sinunkaupoja. Sanakirjasäätiön johtajaa ja esimerkiksi vanhempia leksikografeja Nirviä ja Ruoppilaa teitittelimme. Luulen kyllä, että herrat sittemmin tekivät ainakin pysyvien miespuolisten työntekijöiden kanssa sinunkaupat. Naispuolisten työntekijöiden osalta edessä oli ylipääsemätön etikettiongelma. Hyviin tapoihin ei kuulu, että mies esittää sinutteluun siirtymistä naiselle, mutta ei myöskään, että alainen esittää sitä esimiehelle tai nuorempi vanhemmalle.

Kun muutin Turkuun, sinuttelu oli jo yleistymässä. Turun yliopistossa omaan ikäpolveeni kuuluvat ja nuoremmat työntekijät sinuttelivat toisiaan ilman muuta. Laitoksen johtaja professori Osmo Ikola oli sinut miespuolisten työntekijöiden kanssa ja myös apulaisprofessori Eeva Kangasmaa-Minnin kanssa, joka oli hänen ikä- ja opiskelutoverinsa. Minua ja muita naistyöntekijöitä hän teititteli. – Olin ollut laitoksessa töissä jo seitsemän vuotta, ja yhä vain teitittelimme. Minusta näytti hyvän aikaa siltä, että Ikolalla olisi minulle puhuttavaa, ehkä vakavaakin, ja olin vähän huolissani. Vihdoin hän pysäytti minut käytävällä ja esitti repliikin, joka kuului suunnilleen näin: »Haluaisin sanoa Teille samoin kuin arkkipiispa Salomies aikoinaan sanoi minun isälleni: Aloite ei oikeastaan minulle kuulu, mutta voisimmekohan olla lähemmin tuttuja?» Voisiko hankalaa

tilannetta tyylikkäämmin selvittää? Minä olin helpottunut, löimme kättä, ja siitä lähtien olemme sinutelleet. Tapauksesta rohkaistuneena Ikola lyhyessä ajassa teki sinunkaupat laitoksen kaikkien muidenkin naispuolisten työntekijöiden kanssa.

En ole työurallani mielestäni kokenut syrjintää sukupuoleni vuoksi. Niin sanottuun lasikattoon olen törmännyt epävirallisessa kanssakäymisessä, selvimmin Castrenianumissa 60-luvulla. Nyt noille asioille voi jo hymyillä, mutta aikanaan ne kyllä harmittivat. Kun olin tullut assistentiksi 1962, miespuolinen assistenttitoverini tuota pikaa – varmaan ylempiensä toimeksiannosta – tiedotti minulle, että naisten ei ole tapana osallistua Suomalais-ugrilaisen Seuran kokousten jälkeen pidettäviin illanistujaisiin. Vain ulkomaalaisia naisia oli niissä joskus nähty. Olenkin sitten koko ikäni pysynyt visusti poissa noista tilaisuuksista. – Castrenianumiin oli 60-luvun alkupuolella kertynyt joukko lahjakkaita nuorehkoja miehiä, jotka pitivät tiiviisti yhtä. Opettajien kahvilassa ja erilaisissa epävirallisissa tilaisuuksissa he nopeasti muodostivat piirin. Minun silmissäni se oli suljettu piiri, jossa ulkopuolista vastassa oli vain selkiä. Minäkin olin jatko-opiskelija ja suunnittelin väitöskirjaa, mutta tuohon piiriin murtautumiseen minulla ei ollut rohkeutta. Tyydyin seurustelemaan Sanakirjasäätiön ja Suomen Suvun naispuolisten virkailijoiden kanssa. Mielestäni Castrenianumissa 60-luvun alkupuolella miehet pääasiassa seurustelivat vain miesten kanssa ja naiset naisten kanssa.

Joskus sentään miestenkin kanssa puhuin, koska huomiotani kiinnitti pieni kielenkäytön erikoisuus. Kukaan Castrenianumin nuorehkoista miehistä ei käyttänyt ilmausta »vaimoni» eikä maininnut vaimoan etunimeltä. Ainoa sallittu omaa vaimoa tarkoittava nimitys tuntui olevan »emäntä».

Kun tulin töihin Turun yliopiston suomen kielen laitokseen, täällä jo vallitsi sukupuolten tasa-arvo. Sen hankkimisessa suurimman työn oli varmaankin tehnyt Eeva Kangasmaa-Minn. Hän oli väitellyt sekä Yhdysvalloissa että Suomessa ja hoiti apulaisprofessorin virkaa, johon hänet pian nimitettiin. Häntä ei voinut väheksyä eikä sivuuttaa, ja hänen arvonsa heijastui muidenkin naispuolisten työntekijöiden asemaan. Turussa tasa-arvo mielestäni ulottui myös epäviralliseen seurusteluun sekä työpaikalla että työpaikan ulkopuolella. Ehkä juuri sen vuoksi tunsin olevani hyväksytty ja täysiarvoinen ja kotiuduin nopeasti.

Tohtorinväitöskaronkat ovat perinteisesti olleet herrojen hupia. Turussa tasa-arvo ylsi myös karonkan vieraslistaan. Alho Alhoniemi väitteli keväällä 1967 ja kutsui karonkkaan kaikki työtoverinsa, niin naiset kuin miehetkin. Alhon karonkka olikin ainoa, johon olin osallistunut, ennen kuin syksyllä 1972 oli aika järjestää oma karonkkani. On kai sanomattakin selvää, että vieraina oli myös naisia. Naiskollegojen kutsumisesta karonkkaan ei kuitenkaan tullut Castrenianumissa perinnettä ainaakaan vielä silloin. Samana syksynä väittelivät myös Pekka Lehtimäki, Alpo Räisänen ja Seppo Räisänen, jotka järjestivät joulun alla Helsingissä yhteisen karonkan. Ajankohta oli sovittu yhteen suomen ja

sen sukukielten professorien ja apulaisprofessorien kokouksen kanssa. Professorikokouksen osanottajat saivat kutsun karonkaan – paitsi Eeva Kangasmaa-Minn. Asia ilmeisesti kiusasi Räisästä, sillä hän esitti Eevalle myöhäisen kutsun. Eeva kuitenkin kieltäytyi.

Itselläni on hupaisa muisto professorikokouksesta, joka pidettiin Tampereella vuotta paria myöhemmin. Eeva Kangasmaa-Minn ei jostakin syystä ollut mukana, ja minä vs. apulaisprofessorina olin kokouksen ainoa nainen. Itse kokous sujui tavanomaiseen tapaan, siitä ei ole mitään erityistä jäänyt mieleeni. Iltaa vietettiin ravintola Tiiliholvissa. Minut oli sijoitettu pöytään kokouksen puheenjohtajan Pertti Virtarannan daamiksi. Iltapala oli nautittu ja herrat nähtävästi harkitsivat, mitä sitten tilaisivat. Virtaranta kääntyi puoleeni ja arveli, että minä varmaan haluaisinkin jo pyytää laskun. Hölmistyin niin, että todella maksoin laskuni ja lähdin kotiin äidin luo (kirjaimellisesti, sillä olen kotoisin Tampereelta ja äitini eli vielä tuolloin).

Lopuksi lainaan Matti Liimolaa, jonka Vuokko Eiras kuuli esittävän puhelimesta Erkki Itkoselle seuraavan sittemmin toteen käyneen ennustuksen: »Alammehan naisistuu, sille me emme voi mitään.» ■

PÄIVI RINTALA